

МІСЦЕВІ ВИБОРИ В УСРР У 1927, 1929 РОКАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

У статті зроблена спроба дослідити характер виборчих кампаній до рад 1927, 1929 рр. в УСРР у розрізі становлення основ загального (активного) виборчого права; виявити та узагальнити основні чинники, за рахунок яких вдалось досягти позитивних для радянської влади результатів виборів до рад 1927, 1929 рр.; проаналізувати кінцеві результати виборів до рад та суспільні настрої пересічних українських громадян; встановити залежності між вдало проведеними виборами до рад та сталінськими кампаніями колективізації і хлібозаготівель.

Ключові слова: загальне виборче право, ради, «позбавленці», місцеві вибори.

Однією з характерних ознак радянської виборчої системи кінця 20-х – початку 30-х років стало запровадження виборів на принципах нерівного непрямого права при відкритому голосуванні та незагальності виборів.

Паралельно із народовладдям формувалася нова система партійно-державної влади та управління. Комуністична реальність не відповідала комуністичним гаслам, а «історичний стрибок» занадто дорого обійшовся Україні. Як слушно зауважував відомий логік та філософ О. Зінов'єв: «Ніякого ідеального суспільства не було, немає і ніколи не буде. Просто при комунізмі почався новий цикл історії з усіма тими явищами, котрі вже мали місце у минулому» [11, с.160].

Завдання статті – виявити та узагальнити основні чинники, за рахунок яких вдалось досягти позитивних для радянської влади результатів виборів до рад 1927, 1929 рр.; проаналізувати кінцеві результати виборів до рад та суспільні настрої пересічних українських громадян; спробувати встановити залежності між вдало проведеними виборами до рад та сталінськими кампаніями колективізації і хлібозаготівель.

Дану проблематику у своїх наукових працях частково висвітлювали Д. Архієрейський, І. Білас, С. Білокинь, С. Білошицький, В. Васильєв, В. Войналович, Д. Волкогонов, Л. Гуцало, С. Кульчицький, В. Марочко, В. Нікольський, Р. Поджур, О. Рєєнт, В. Смолій, В. Ченцов, Ю. Шаповал, М. Шитюк та інші вчені. Проте, незважаючи на наявність великої кількості наукових праць щодо ліквідації більшовиками опозиції, встановлення монопартійної влади, опису діяльності ключових політичних персоналій тощо, варто здійснити окрему спробу аналізу виборчих кампаній до рад другої половини 20-х рр. у контексті забезпечення легітимності нового політичного режиму, зокрема, через застосування виборчих технологій, спрямованих на посилення влади на місцях.

Основними джерелами виборчого права в УСРР (друга половина 20-х – перша половина 30-х рр.) були Конституції УСРР

1919 р. та 1929 р., положення, інструкції про вибори до органів влади [1]. Органами радянської влади на місцях, відповідно Конституції УСРР 1919 р., вважалися: «Ради Робітничих, Селянських та Червоноармійських депутатів (міські та сільські), а також обрані ними Виконавчі Комітети (Виконкоми). З'їзди Рад (губерніальні, повітові, волосні), а також обрані ними Виконавчі Комітети (Виконкоми)» [2, с.23]. Дані положення зберігалися і у Конституції УСРР 1929 р. [3, с.25].

Як слушно зауважує С. Білошицький: «У Конституції були закладені реальні механізми здійснення диктатури, складовим елементом якого виступало виборче право та технологія формування органів влади, що мали здійснюватися» [4, с.162].

Курс на колективізацію сільського господарства висунув як одне з першорядних завдань радянського будівництва подальше зміцнення сільських рад, адже саме вони «очолили боротьбу за соціалістичне перетворення сільського господарства, за ліквідацію куркульства як класу». Рішеннями Х Всеукраїнського з'їзду рад сільрадам були надані самостійні бюджети або прибутково-видаткові кошториси. До компетенції сільських рад належали всі організаційні, адміністративні і фінансово-податкові питання, керівництво сільським господарством, місцевою промисловістю і торгівлею, регулювання й охорона праці, культурно-виховна робота тощо, а також виконання нотаріальних функцій і реєстрація актів громадського стану [16]. Положення значно розширило права сільрад у галузі землекористування та землеустрою, віднесло до їх компетенції розгляд спорів між трудовими землеробськими господарствами та їх членами, що раніше вирішувалися судово-земельними комісіями і судами. Положення «дозволяють обмін земельними ділянками, дають висновки на оцінку будівель і господарчих поліпшень» [15, с.18-19].

У 1928 р. М. Каалін наголошує на необхідності реанімації рад: «Потрібно зізнатися, що у цій справі, за час від минулої виборчої кампанії у нас найменше досягнень... оживити ради означає висунути на перший план завдання навантаження рад роботою, що вимагає активної участі робітничих і селянських мас» [12, с.3].

Із метою планового та своєчасного проведення виборів до сільських і міських рад, з'їздів рад були створені виборчі комісії (республіканські, обласні, крайові, губерніальні, окружні, волосні, районні, сільські, міські). Першочергова увага приділялася організації сільських і міських виборчих комісій, які не повинні були допустити опозиційно налаштованих осіб до складу рад. Їхню роботу регламентувала «Інструкція про вибори до рад» від 28 вересня 1926 р. У примітці зазначалося, що міські виборчі комісії для обліку так званих неорганізованих виборців можуть створювати особливі підсобні комісії по районах, кварталам та по окремих великих будинках [6, с.33]. Склади комісій, були майже ідентичними за винятком червоноармійців, котрі мали бути обов'язково присутніми у міських виборчих комісіях. Також у містах дозволялося створювати «підсобні комісії» для обліку неорганізованих виборців.

Задіяним в організації виборів громадянам було видано відповідну інструкцію з детальним перерахуванням осіб, котрі не мали права брати участь у виборах. Наслідком застосування положень даної інструкції, зокрема на селі, стало те, що до виборів не допустили не лише заможних селян («куркулів»), але й середняків, подекуди навіть бідняків. Серед позбавлених виборчих прав траплялися «селяни, що між собою обмінялися худобою і потрапили у категорію професіоналів-торгівців, особи старші 55-60 років, особи, котрі відлучалися за межі свого населеного пункту на заробітки, сільські вчителі за те, що «живуть на квартирі священика», «діти священиків» [13, с.73].

Положення 1925 р. «Про виборчі права громадян та порядок проведення виборів» позбавляло права голосу осіб, котрі займалися торгівлею, орендою, промислами. «Інструкція про вибори до рад» від 28 вересня 1926 р. затверджувала вичерпний перелік осіб, що були позбавлені права голосу, стаючи більш жорсткою, ніж попередні (1921, 1925 рр.).

У результаті виборів 1926 р. до складу сільських рад Поділля було обрано 64,6% незможників. Порівняно з минулим роком значно збільшилася кількість середняків у сільрадах – з 15,4% до 32,6% [7].

В інструктивних партійних документах постійно наголошувалося на недопущенні співпраці між «класовими ворогами», відсутності у складах вибіркових комісій батраків. Після створення комісій наступним кроком стало проведення термінової чистки складу вибіркових комісій. Увага в першу чергу приділялася «позбавленцям» (*Прим. авт.*: так називали у досліджуваній період громадян, позбавлених виборчих прав).

Громадяни, котрих вилучили із виборчого процесу, тисячами надсилали заяви у виконкоми із проханням поновити їх у виборчих правах. Виявлення та облік осіб позбавлених виборчих прав у 1929 р. було названо «однією із форм класової боротьби проти намагань куркульсько-непманських елементів потрапити до рад». За неповними даними, загалом по СРСР у 1929 р. позбавлених виборчих прав, було 2635690 осіб проти 2121355 у 1927 р. [8, с.11]. Кількість «позбавленців» у 1929 р. збільшилася на 534335 або на 124,2% осіб порівняно із 1927 р. М. Шитюк називає період 1922-1928 рр. «періодом, пов'язаним в основному з політикою позбавлення трудящих виборчих прав» [19, с.132].

Наприклад, у Кривому Розі кількість таких громадян у 1927 р. зросла до 1915 осіб, що склало 11,2% від загального числа виборців (близько 17 тисяч). Порівняно з 1924 р число позбавлених виборчих прав подвоїлось з 5,5% до 11,2%, що значно перевищувало середній рівень по УСРР, який складав 7,7% [18].

Повернути свої права дорослі люди могли «в окремих випадках особливими постановами президій центральних виконавчих комітетів союзних республік» за умови, якщо вони займалися «продуктивною і громадсько-корисною працею та довели лояльність по відношенню до радянської влади» [6, с.37].

Окремого аналізу для з'ясування загальних тенденцій щодо динаміки зростання кількості позбавленців у 1929 р. потребує по-

рівняльна статистика щодо «позбавленців» у містах та в сільській місцевості. По містах УСРР маємо наступну статистику: в 1929 р. позбавлених виборчих прав громадян було 11,6%, у 1927 р. – 9,1%, по селищах у 1929 р. 12,7%, у 1927 р. – 12,9% [8, с.40].

При аналізі статистичних матеріалів по сільських «позбавленцях» нами враховувалися: кількість сільрад, які надали інформацію у відповідні служби, категорії сільського населення, роки виборів. У 1929 р. по УСРР інформацію подали 10947 сільрад, із загальної кількості 11034. Вони запропонували позбавити виборчих прав 12243298 осіб, старших 18 років. Після відповідних розглядів було позбавлено 552211 осіб, відсоток позбавленців 4,5. Чисельно та за категоріями «сільські позбавленці» у 1929 р. розподіялися наступним чином: 62535 осіб, які застосовували найману працю, 29310 осіб, котрі проживали на нетрудові доходи, 79620 осіб були торговцями та посередниками, 44262 із числа служителів релігійних культів, монахів, 37625 осіб із колишніх агентів колишньої поліції, 42061 – засуджених, 11809 – божевільних, 241287 осіб, члени родин старші 18 років, яких знаходилися на утриманні позбавленців [8, с.64].

Якщо порівнювати показники по сільрадах УСРР 1929 р. із 1927 р., то можна відзначити, що кількість «сільських позбавленців» різнилася на 5848 осіб і становила 558059 громадян. Кількість сільрад, котрі подали списки на позбавлення виборчих прав, була меншою на 332 і становила 10615. У 1927 р. було подано на позбавлення 12100661 (менше на 142637 осіб, ніж у 1929 р. Загальний відсоток становив 4,6).

Окремо варто звернути увагу на показник, що дозволяє простежити зростання кількості засуджених мешканців сіл УСРР. Порівняно із 1927 р. ця кількість зросла на 9969 осіб і становила у 1929 р. 7,7%. Тобто фактично за два роки близько десяти тисяч жителів сільської місцевості радянської України були засуджені і отримали різні терміни ув'язнення.

Отже, до голосування були допущені лише ті громадяни, які реально могли забезпечити необхідний результат виборів для влади та її подальшої легітимності. У 1929 р. було збільшено кількість виборчих дільниць, на одну виборчу дільницю мало припадати від 200 до 400 виборців [9, с.84-85].

Не залишилася поза увагою і робота з нацменшинами. З метою ознайомлення нацменшин із роботою уряду та місцевих органів влади на мови нацменшин переклали виборче законодавство, базові інструкції, виборчі гасла, відозви до населення. Було здійснено переклади більше ніж на двадцять мов (єврейську, польську, німецьку, грецьку, перську, фінську тощо). У Харкові було скликано нараду редакторів газет нацменшин із питань підготовки нацменшин до виборів. Було запроваджено окремі національні дільниці, що дозволило збільшити чисельність виборців та проконтролювати національні меншини щодо лояльності до чинного режиму. У звітних документах було відзначено діяльність Проскурівського округу щодо «звітності рад на національ-

ній мові». Явка на передвиборчі наради татар по Феодосійському району складала 92% чоловіків, жінок – 95% [8, с.25].

Найбільш інтенсивно процес створення національних сільських і селищних рад в УСРР тривав у 1924-1927 рр. Динаміка росту національних сільрад наступна: 1925 р. – 232 рад, 1926 р. – 648, 1927 р. – 872 [10]. На 1927 р. роботу з виділення національних сільських рад керівництво країни вважало майже повністю завершеною. Активність в організованих національних сільрадах УСРР була вищою, ніж у сільрадах корінної національності. Найактивнішими в УСРР були єврейські, болгарські сільради, найменш активними – польські.

Пріоритетного значення влада надавала агітаційно-роз'яснювальній роботі під час підготовки та проведення виборів. Починаючи з листопада 1928 р., в пресі систематично висвітлювався хід підготовки до виборів. У багатьох округах були створені спеціальні групи відповідальних кореспондентів, запроваджені змагання з висвітлення перебігу виборчої кампанії, підготовлені агітаційні фільми про боротьбу з куркулями, у села виїздили пересувні театри з відповідним репертуаром. Були задіяні і фізкультурні організації. Так, лижні пробіги могли охоплювати по 50 сіл за один пробіг, а участь у них брали до 750 осіб. Агітаційну роботу проводили також і профспілкові організації.

У 1929 р., з метою контролю виборів на місцях з РРФСР, було мобілізовано у радянські республіки працівників центральних органів влади, робітників-комуністів та інших активістів. Середня кількість відряджених до України становила від 31 до 100 осіб на округ, тоді як до Закавказзя, Білорусії, Узбекистану, Туркменістану – від 15 до 40 осіб на округ [8, с.11].

У засобах масової інформації було влаштовано переключку змагання між окремими округами, районами, підприємствами з питань «надання особистої допомоги від пролетаріату міста – селу». Так, Харківська шефська організація направила у свої підшефні села 150 робітників і робітниць, Київський округ – 600 осіб. Луганський округ надіслав 65 робітничих бригад, Дніпропетровський – 86, Лисичанський – 224 робітники. Усього по країні понад 50000 осіб виїхали на село. Робітничі бригади Києва у складі 74 і 13 робітників за два заїзди охопили 230 сіл із перебуванням у кожному від 8 до 30 днів.

Завдячуючи таким заходам покращилися відсотки відвідування селянами звітних зборів, «робітники пояснили селянству переваги колективного землекористування». Робітників-активістів радянська влада вдало використала паралельно при проведенні хлібзаготівельних кампаній. В УСРР були «створені спеціальні наради», що мали на меті покращити роз'яснювальну роботу серед селян.

Проте вибори до селищних рад проходили досить складно, радянська влада ще не здійснювала тотального контролю на селі. Були зафіксовані випадки, коли після виборів кількість комуністів у місцевих радах зменшувалась, виставлялися кандидатури колишніх поміщиків, селяни подавали альтернативні списки, що не пройшли

попередніх узгоджень із представниками влади, до рад потрапляли комсомольські активісти, яким не виповнилося 18 років.

Так, у Могилівському окрузі «заможні селяни виступили проти батраків, мотивуючи тим, що непотрібно обирати бідняків, вони погані господарі, і зроблять інших – злидарями» [8, с.18]. Масовий характер носили випадки анулювань результатів виборів після скарг батраків з приводу потрапляння до рад «куркулів» або «позбавленців». Виключати зі складів сільських рад окремих її членів можна було за постановою сільської ради. Влада реагувала швидко та вилучала протестний електорат зі складів рад.

Велика увага приділялася роботі з жінками. Партія видавала одну директиву за іншою щодо «максимального залучення» жінок у радянське будівництво. У Одеському, Харківському, Полтавському округах були створені спеціальні курси з перепідготовки жіночого активу для радянської роботи. Напередодні виборів міські жіночі активи відряджалися у села.

Окремо варто відзначити роботу влади щодо залучення до підготовчої та звітно-виборчої кампанії комсомольців. Й. Сталін ще у 1925 р. зазначав: «100 тисяч комсомольського активу на селі – це така сила, для якої не може бути небезпечним ніякий вплив селянської молоді» [17, с.85]. Комсомольці брали активну участь у нарадах, мітингах, конференціях бідноти, в роботі ревізійних комісій, у конкурсах на участь у передвиборчій кампанії, в перекичках-змаганнях між окремими комсомольськими організаціями. Під керівництвом комсомолу проводилися «передвиборчі карнавали, факельні походи, лижні пробіги». Створювалися ударні комсомольські бригади («легка кавалерія») та направлялися для передвиборчої роботи на село. «Легка кавалерія» брала активну участь у ревізійно-обстежувальній роботі рад. У Луганському окрузі їм доручили перевірку виконання сільрадами наказів виборців. Комсомольці проводили «виховну роботу з куркулями та підкуркульниками». Стратегічною метою роботи комсомольців було обрання «комсомольців-батраків до рад». Луганська окружна організація ЛКСМ відрядила 160 комсомольців на два роки як секретарів сільрад, «пропустивши їх попередньо через відповідні семінарії» [8, с.23]. Професійні якості, знання сільського господарства до уваги не бралися, важливе значення мало бажання виконувати накази влади. Наслідком стали сутички між селянами та некомпетентними представниками «легкої кавалерії».

Іншою соціальною стратою, якій відводили важливу роль у забезпеченні легітимності нової влади на селі, була сільська інтелігенція. «Удільна вага сільської інтелігенції і службовців серед тих, хто мав виборче право, складала 15%». Активність сільської інтелігенції становила по деяких округах 85% [8, с.24].

Найбільша ставка робилася на учительство, повсюдно скликалися районні та окружні конференції, присвячені питанням перевиборів рад. Вчителів включали до складу виборчкомів, вони проводили лекції з дітьми та батьками, агітували на батьківських зборах, брали участь у різноманітних змаганнях і акціях, зокрема

відраховували власні кошти із заробітної платні на преміювання кращих з перевиборчої підготовки рад. Фіксувалися непоодинокі випадки нападів на вчителів-активістів та політпросвітпрацівників. Зустрічалось також і відкрите небажання вчителів займатися агітаційною роботою та викриттям «куркулів».

На села для допомоги сільським виборцям відряджалось «Пролетарське студентство». Зимові канікули студентів-активістів були використані для практичної роботи на селі.

Школярі-піонери до перевиборної кампанії власноруч виготовляли плакати, придумували гасла, проводили демонстрації, огляди-конкурси, заповнювали повістки, вели роз'яснювальну роботу серед батьків. Таким чином, влада впливала на «несвідомих батьків» через дітей та покращила явку виборців на збори та дільниці.

Одним із головних завдань керівництва більшовицької партії було якнайширше залучення батраків до виборів та участі у їх підготовці. Саме батраки найдоляльніше ставилися до нової влади, сподівались поліпшити своє матеріальне становище та соціальний статус. У газеті «Батрак» систематично друкувалися директиви ЦК щодо залучення даного прошарку населення до батрацьких організацій та участі у виборах. Окрім батраків і батрачок, партійні діячі виокремлювали такий прошарок як біднота. «Головною опорою партії і радянської влади на селі є бідняцько-батрацькі маси» [8, с.27]. Для кращої організації бідноти проводили роз'яснювальні зібрання, конференції, з'їзди. Активізували свою діяльність комітети незаможного селянства.

Окремо велася робота з середняками, до яких ставилися досить обережно, намагаючись об'єднати їх з батраками та бідняками. Частими були випадки коли середняків взагалі не включали у списки до нового складу рад, наприклад у багатьох райоах Дніпропетровського та Тульчинського округів [8, с.28].

«Куркулі» відразу потрапили до категорії ворогів радянської влади. У 1929 р. напередодні виборів із ними розпочали нищівну боротьбу як з протестним електоратом, котрий не підтримував сталінську кампанію усупільнення майна та мав власну думку з питань заборони торгівлі на базарах, репресивних хлібозаготівельних кампаній. Найбільше занепокоєння влади напередодні виборів викликали «куркульські повстання» у Ніжинському та Шепетівському округах. Г.І. Петровський зазначав, що «класова лінія у виборчій кампанії була витримана, удар по куркулях був достатньо енергійним» [8, с.29]. Напрута між різними прошарками населення на селі наростала. «Ідейним натхненником та вірним соратником усіх куркульсько-антирадянських елементів міста та села було духовенство усіх культів та рангів» [8, с.31], зазначалося в інструктивних матеріалах з проведення виборів.

У 1929 р. більшовикам вдалось взяти під свій контроль хід виборчої кампанії. У значній частині сіл мешканці йшли голосувати організовано зі знаменами, музикою, революційними піснями (Маріупольський округ). У Одеському окрузі між селами були влаштовані змагання на «краще проведення кампанії». У багатьох

селах день перевиборів рад оголошувався як вихідний або як революційне свято, відробляти яке потрібно було у перший день Паски. У них організовували на цей день ясла, де за дітьми дивилися старші школярі, що дозволило підняти відсоток голосуючих жінок. Передвиборчі збори проводилися (через відсутність клубів) у церквах. «Іконостас затягували червоною матерією, кругом розвішували портрети вождів та гасла» [8, с.32].

Паралельно із виборчою кампанією проводили і хлібозаготівельну. На зібраннях виборців проводили рішення про здачу державі зерна, паралельно із роботою з'їздів організовували червоні обози у 300 та навіть більше підвід. Такий червоний обоз міг зібрати до 120 тонн хліба.

Разом з тим, якщо вибори у містах пройшли прогнозовано, то у селах ні. Незважаючи на серйозну підготовку виборчої кампанії, були села, де явка становила менше 40% виборців. Найменш активних селян збирали на термінові зібрання, де уповноважені особи погрожували штрафами, доганями, були зафіксовані випадки побиття селян. Інколи повістки виписувалися на померлих селян, а не виписувалися на тих, котрі досягли повноліття; уповноважені складали свої власні списки, анулюючи ті, за які голосували на зібраннях місцеві мешканці. Якщо голосували за небажаного кандидата, то уповноважені могли по декілька разів ставити на голосування необхідну їм кандидатуру.

Як слушно зауважував В. Лемак: «Щоби бути стійкою й міцною, влада повинна знайти підтримку суспільства, певних груп. Така підтримка можлива передусім певними діями (в тому числі голосуванням)» [14, с.110]. Отже, виборчі кампанії в СРСР носили стратегічне значення і потребували серйозної організації.

Видучення із виборчого процесу сотень тисяч громадян пришвидчило більшовизацію тогочасних рад. Проте перевибори до рад у другій половині 20-х рр. не були ні демократичними, ні вільними. Офіційні результати виборів до рад у радянській Україні не мали нічого спільного з реальними настроями більшості людей, не віддзеркалювали їхнього справжнього волевиявлення. Повністю підконтрольні владі силові структури у разі необхідності захищали фальсифікації у комісіях різних рівнів. На державному рівні під час виборів закріпилася нерівноправність громадян, їх обмеження у правах. Становлення загального виборчого права у СРСР відбувалось паралельно з утвердженням тоталітарного політичного режиму.

Морально-психологічний тиск на неголосуючих громадян чинився через виокремлення їх у ворожі соціальні групи, страти, навішування клейма «позбавленець». У країні нагніталася атмосфера тотальної недовіри одних громадян до інших.

Загалом, більшовицька влада вдало використала вибори до рад 1927, 1929 рр. для реалізації сталінських кампаній в Україні: колективізації та хлібозаготівельних. «Позбавленцями» в першу чергу ставали ті, хто відмовлявся вступати до колгоспів та інших колективних утворень на селі. Виборчі кампанії 1927, 1929 рр. пришвидчили остаточну легітимність більшовицького режиму.

Список використаних джерел:

1. Конституция СССР (С приложением важнейших действующих узаконений об организации и деятельности Центральных органов Союза ССР). – М. : Юридическое Изд-во Наркомюста РСФСР, 1925 – 298 с.
2. Конституція Української Соціалістичної Радянської Республіки. – Х., 1926. – 63 с.
3. Конституція УСРР та АМСРР. – Х. : Політичне вид-во Наркомюсту УСРР, 1928. – 61 с.
4. Білошицький С.В. Формування монопартійної системи в Україні: передумови, форми і методи (1917 – перша половина 20-х рр.) : дис. канд. іст. наук: 07.00.01 / Білошицький Сергій Володимирович. – К, 2001. – 344 с.
5. Бюлетень ЦВК №1 (Матеріали до перевиборчої кампанії 1926-1927 рр.). – Х. : Вид-во ВУЦВКу, 1926. – 157 с.
6. Виборчі інструкції ЦВК СРСР та ВУЦВКу. – Дніпропетровськ : Поліграфтрест, 1927. – 44 с.
7. Вибори до Рад у 20–30-х р. ХХ ст. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/.../formuvannya%20miscvux%20organiv.pdf.
8. Выборы в Советы и состав органов власти в СССР в 1929 г. – М. : Из-во «Власть Советов» при Президиуме ВЦИК, 1929. – 105 с.
9. Выборы в советы и наши задачи : сб. статей и материалов к избирательной кампании 1928-29 г. / под общей ред. А.С. Енукидзе. – М. : Из-во «Власть Советов» при Президиуме ВЦИК, 1928. – 160 с.
10. Гуцало Л.В. Національно-територіальне районування в УСРР (20-30-ті роки ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук: спец. 07.00.05 «Етнологія» / Л.В. Гуцало. – Режим доступу: librar.org.ua/sections_load.php?s=history.
11. Зиновьев А. Русская судьба, исповедь отщепенца. – М. : ЗАО Изд-во Центрполиграф, 2000. – 506 с.
12. Каалинин М. К перевыборам советов. Выборы в советы и наши задачи : сб. статей и материалов к избирательной кампании 1928-29 г. / под общей ред. А.С. Енукидзе. – М. : Из-во «Власть Советов» при Президиуме ВЦИК, 1928. – 160 с.
13. Криницкий А. Задачи партийных организаций в перевыборах советов. Выборы в советы и наши задачи : сб. статей и материалов к избирательной кампании 1928-29 г. / под общей ред. А.С. Енукидзе. – М. : Из-во «Власть Советов» при Президиуме ВЦИК, 1928. – 160 с.
14. Лемак В.В. Теорія держави для юристів і політологів : Навч. посіб. – Ужгород : Ужгород. міська друкарня, 2002. – 295 с.
15. Проект «Положення про сільські Ради». – Х., 1927. – 30 с.
16. Сільські ради у 20-30-х рр. ХХ ст. Державний архів Миколаївської області. – Режим доступу: archiv.mk.ua/public/melnik/4.p.
17. Сталін Й. Про комсомольський актив на селі : промова на засіданні Оргбюро ЦК РКП(б) 6 квітня 1925 р. – К. : Держ. вид-во політ. літератури УРСР, 1948. – Т. 7. – 415 с.
18. Становлення основ загального виборчого права в УСРР (20–30 рр. ХХ ст.). – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/.../stanovlennya%20osnov%20zagalnogo%20vuborchgo%20prava.pdf.
19. Шитюк М.М. Еволюція репресивно-каральної системи в радянській Україні / М.М. Шитюк // УІЖ. – №3, 2001. – С.128-143.

The article tries: to investigate the nature of the election campaign to the councils 1927, 1929 in the USSR in terms of becoming the basis of universal (active) suffrage and compared with results in other republics; identify and summarize the main factors by which managed to achieve positive for Soviet power to the councils elections results 1927,

1929, to analyze the final results of elections to the councils and public sentiment of ordinary Ukrainian citizens, to establish the relationship between a successful re-election to the councils and Stalin's collectivization campaign and grain procurement.

Key words: universal suffrage, the board, local elections.

Отримано: 11.10.2011

УДК 377.8:378(477-25)=(162.1)

І. В. Міщенко

ДІЯЛЬНІСТЬ СЕРЕДНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПРИ КИЇВСЬКОМУ ПОЛЬСЬКОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ ІНСТИТУТІ (ПЕРША ТРЕТИНА ХХ СТОЛІТТЯ)

У статті на основі архівних джерел розглядається діяльність польських педагогічних технікумів у Києві та Проскуріві, що діяли при Київському польському педагогічному інституті до середини 30-х рр. ХХ ст.

Ключові слова: освіта, польська національна меншина, Київський польський педагогічний технікум, Проскурівський польський педагогічний технікум, репресії, середня освіта.

З утвердженням на українських землях радянської влади в Українській СРР розгорнулася реалізація політики коренізації. Саме укорінення в національних республіках стало першочерговим завданням більшовицької адміністрації. Польська людина Української СРР з недовірою ставилась до нової влади. Це викликало серйозне занепокоєння у партійно-радянського керівництва, оскільки йому доводилося враховувати чисельність і вплив поляків на суспільне життя в республіці. В умовах активного зростання мережі польських шкіл все гостріше поставало питання підготовки педагогів для проведення роботи на селі. Тому, з першого вересня 1922 р. в Києві почалась організація Польських педагогічних курсів [1, арк.1].

Відтак, у жовтні 1923 р. було оголошено про створення трирічних педагогічних курсів. При курсах створили спеціальний комітет – заклад, який керував і організовував всю роботу курсів (адміністративного і суспільно-педагогічного характеру). Вся робота в справі студентів проводилась загальною канцелярією курсів. Також, була утворена і стипендіальна комісія [1, арк.1].

В перший рік існування на курси було прийнято близько 36 слухачів, 25 із яких отримували стипендію. Навчання було безкоштовним [1, арк.2].

З початку свого існування курси знаходились під постійною загрозою закриття. Так, не існувало не лише приміщення, де можна було б розпочати навчання, але і жодного викладача, який би володів польською мовою. Таким чином, в перший рік роботи курсів більше уваги було зосереджено на адміністративно-господарську частину, ніж на навчання. Тобто великою мірою курси «організовувалися» зусиллями перших слухачів [1, арк.2].